

5. Küresel Eşitsizlikler Konferansı:

AFETLER VE EŞİTSİZLİKLER

2023 07-08
Aralık

Bildiri Özetleri Kitapçığı



ALTINBAS
ÜNİVERSİTESİ

Yayınları



ALTINBAŞ
ÜNİVERSİTESİ

Yayınları

5. Küresel Eşitsizlikler Konferansı: AFETLER VE EŞİTSİZLİKLER Bildiri Özetleri Kitapçığı / 07-08 Aralık 2023

Editör: Doç. Dr. Ersin Embel

Yayın No.: 105
E-ISBN: 978-605-2065-99-0
Basım Sayısı: 1. Basım, Aralık 2024

Copyright 2023, ALTINBAŞ ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI

Bu baskının bütün hakları Altınbaş Üniversitesi Yayınları'na aittir. Yayınevinin yazılı izni olmaksızın, kitabın tümünün veya bir kısmının elektronik, mekanik ya da fotokopi yoluyla basımı, yayımı, çoğaltımı ve dağıtımı yapılamaz.

ALTINBAŞ ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI bir Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Tic. Ltd. Şti. iştirakidir. SERTİFİKA NO.: 40340.

Yayın Koordinatörü: Mert SARSAĞ
Sayfa Tasarım: Erdal Tarkan KARA
Baskı ve Cilt: Meteksan Matbaacılık ve Teknik Sanayi Tic. Anonim Şirketi Sertifika No.: 46519
Beytepe Köy Yolu No.: 3 06800 Bilkent-Çankaya/ANKARA

Kütüphane Bilgi Kartı

5. Küresel Eşitsizlikler Konferansı: Afetler ve Eşitsizlikler - Bildiri Özetleri Kitapçığı / Editör: Ersin Embel

1. Basım. 30 s. 21x29,7 cm.

E-ISBN: 978-605-2065-99-0

1. 5. Küresel Eşitsizlikler Konferansı 2. Afetler ve Eşitsizlikler

Genel Dağıtım

ATLAS AKADEMİK BASIM YAYIN DAĞITIM TİC. LTD. ŞTİ.

Adres: Bahçekapı mh. 2465 sk. Oto Sanayi Sitesi No:7 Bodrum Kat Şaşmaz-ANKARA - siparis@nobelyayin.com-

Telefon: +90 312 278 50 77 - **Faks:** 0 312 278 21 65

E-Satış: www.nobelkitap.com - esatis@nobelkitap.com / www.atlaskitap.com - info@atlaskitap.com

Dağıtım ve Satış Noktaları: Alfa Basım Dağıtım, Arasta, Arkadaş Kitabevi, D&R Mağazaları, Dost Dağıtım, Kika, Kitapsan, Nezih Kitabevleri, Odak, Pandora, Prefix, Remzi Kitabevleri, Yeryüzü Dağıtım

5. Küresel Eşitsizlikler Konferansı: AFETLER VE EŞİTSİZLİKLER

07-08 Aralık 2023
Bildiri  zetleri Kitap ıı

İÇİNDEKİLER

1. OTURUM

TOPLUMDAKİ EŞİTSİZLİKLERİ AÇIĞA ÇIKARMAK BAKIMINDAN DOĞAL AFETLER ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME.....	10
Dr. Öğr. Üyesi Gökhan Ak	
AFET SONRASI POLİTİKALAR VE OLUŞAN KIRILGANLIKLARIN ŞEKİLLENDİRDİĞİ AFETZEDE TANIMININ YAŞANAN DEPREMLER ÖRNEĞİNDE İNCELENMESİ.....	12
Dr. Öğr. Üyesi Nazan Cömert Baechler	
EŞİTSİZLİKLER BAĞLAMINDA DEPREM SONRASI HATAY’DA TOPLUMSAL DAYANIKLILIK	13
Prof. Dr. Didem Danış	
Dr. Öğr. Üyesi Cemil Yıldızcan	
Arş. Gör. Aybala Ertekin	

2. OTURUM

AFET DÖNEMLERİNDE TÜRKİYE’DE GENÇLERİN EĞİTİME ERİŞİMİ VE FIRSAT EŞİTLİĞİNİN SAĞLANMASI.....	15
Dr. Öğr. Üyesi Buse Gönül	
Prof. Dr. Oytun Meçik	
DOĞAL AFETLER VE TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTSİZLİĞİ: DEPREM BÖLGESİNDE KADIN OLMAK.....	17
Doç. Dr. Burak Başkan	

3. OTURUM

6 ŞUBAT FELAKETİNİN SİMÜLASYONA DÖNÜŞÜMÜ	19
Prof. Dr. Hacı Duran	
TÜRKİYE’DE AFET SONRASI İSTİHDAM POLİTİKALARI	20
Dr. Öğr. Üyesi Yahya Algül	
DAYANIŞMA İLKESİ AÇISINDAN ULUSLARARASI HUKUK KOMİSYONU’NUN AFET DURUMLARINDA KİŞİLERİN KORUNMASI’NA İLİŞKİN TASLAK MADDELERİNİN İNCELENMESİ.....	22
Doç. Dr. Derya Aydın Okur	
İKLİM DEĞİŞİKLİĞİNE İLİŞKİN DANIŞMA GÖRÜŞÜ TALEBİNİN KÜRESEL GÜNEY ÜLKELERİ KONUSUNDA SÖYLEDİKLERİ.....	24
Dr. Öğr. Üyesi Mehtap Kaygusuz Akbay	

4. OTURUM

DAHA DA EŞİTSİZ!: TÜRKİYE’DE TÜKETİM EŞİTSİZLİĞİ.....	26
Doç. Dr. Uğur Akkoç	
Prof. Dr. Burça Kızılırmak	
Dr. Öğr. Üyesi Selçuk Gemicioğlu	

TÜRKİYE’DEKİ ULUSLARARASI ÖĞRENCİLER: GÖÇ YÖNLERİ ÖZELİNDE BİR İNCELEME	28
Dr. Öğr. Üyesi F. Bilge Kahraman	
BİRLEŞİK KRALLIK’TA GELİR VE TÜKETİM EŞİTSİZLİĞİNİN YAŞAM DÖNGÜ MODELİ İLE ANALİZİ	29
Prof. Dr. İsa Sağbaş	

DÜZENLEME KURULU

Doç. Dr. Alper Kaliber
Doç. Dr. Banu Kavaklı
Doç. Dr. Bengi Yanık İlhan
Doç. Dr. Ersin Embel
Dr. Öğr. Üyesi Berna Ekal Şimşek
Dr. Öğr. Üyesi Burak Emre Gürsoy
Dr. Öğr. Üyesi Eylem Akdeniz Göker
Arş. Gör. Fezal Tapramaz

BİLİM KURULU

Prof. Dr. Aylin İliden Koçkar, Bilgi Üniversitesi
Prof. Dr. Ayşegül Yaraman, Marmara Üniversitesi
Prof. Dr. Berrin Ceylan Ataman, Topkapı Üniversitesi
Prof. Dr. Demet Lüküslü, Yeditepe Üniversitesi
Prof. Dr. Haluk Levent, Bilgi Üniversitesi
Prof. Dr. Hayri Kozanoğlu, Altınbaş Üniversitesi
Prof. Dr. Kenan Çayır, Bilgi Üniversitesi
Prof. Dr. Saniye Dedeoğlu, Muğla Üniversitesi
Doç. Dr. Alev Yalçınkaya, Yeditepe Üniversitesi
Doç. Dr. Didem Danış, Galatasaray Üniversitesi
Doç. Dr. Aslı Yılmaz Uçar, Altınbaş Üniversitesi
Doç. Dr. Merve Özdemirkıran Embel, Marmara Üniversitesi
Doç. Dr. Tuna Kuyucu, Boğaziçi Üniversitesi
Doç. Dr. Didem Soyaltın Colella, University Of Aberdeen
Dr. Öğr. Üyesi Mahfi Eğilmez, Altınbaş Üniversitesi

5. KÜRESEL EŞİTSİZLİKLER KONFERANSI -PROGRAM-

1. Oturum

TOPLUMDAKİ EŞİTSİZLİKLERİ AÇIĞA ÇIKARMAK BAKIMINDAN DOĞAL AFETLER ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Dr. Öğr. Üyesi Gökhan Ak / İstanbul Topkapı Üniversitesi

AFET SONRASI POLİTİKALAR VE OLUŞAN KIRILGANLIKLARIN ŞEKİLLENDİRDİĞİ AFETZEDE TANIMININ YAŞANAN DEPREMLER ÖRNEĞİNDE İNCELENMESİ

Dr. Öğr. Üyesi Nazan Cömert Baechler / Marmara Üniversitesi

EŞİTSİZLİKLER BAĞLAMINDA DEPREM SONRASI HATAY'DA TOPLUMSAL DAYANIKLILIK

Prof. Dr. Didem Danış / Galatasaray Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Cemil Yıldızcan / Galatasaray Üniversitesi

Arş. Gör. Aybala Ertekin / Galatasaray Üniversitesi

2. Oturum

AFET DÖNEMLERİNDE TÜRKİYE'DE GENÇLERİN EĞİTİME ERİŞİMİ VE FIRSAT EŞİTLİĞİNİN SAĞLANMASI

Dr. Öğr. Üyesi Buse Gönül / Eskişehir Osmangazi Üniversitesi

Prof. Dr. Oytun Meçik / Eskişehir Osmangazi Üniversitesi

DOĞAL AFETLER VE TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTSİZLİĞİ: DEPREM BÖLGESİNDE KADIN OLMAK

Doç. Dr. Burak Başkan / Erzurum Teknik Üniversitesi

3. Oturum

6 ŞUBAT FELAKETİNİN SİMÜLASYONA DÖNÜŞÜMÜ

Prof. Dr. Hacı Duran / İstanbul Aydın Üniversitesi

TÜRKİYE'DE AFET SONRASI İSTİHDAM POLİTİKALARI

Dr. Öğr. Üyesi Yahya Algül / Erzurum Teknik Üniversitesi

**DAYANIŞMA İLKESİ AÇISINDAN ULUSLARARASI HUKUK KOMİSYONU’NUN
AFET DURUMLARINDA KİŞİLERİN KORUNMASI’NA İLİŞKİN TASLAK
MADDELERİNİN İNCELENMESİ**

Doç. Dr. Derya Aydın Okur / İstanbul Üniversitesi

**İKLİM DEĞİŞİKLİĞİNE İLİŞKİN DANIŞMA GÖRÜŞÜ TALEBİNİN KÜRESEL
GÜNEY ÜLKELERİ KONUSUNDA SÖYLEDİKLERİ**

Dr. Öğr. Üyesi Mehtap Kaygusuz Akbay / İstanbul Üniversitesi

4. Oturum

DAHA DA EŞİTSİZ!: TÜRKİYE’DE TÜKETİM EŞİTSİZLİĞİ

Doç. Dr. Uğur Akkoç / Pamukkale Üniversitesi

Prof. Dr. Burça Kızılırmak / Ankara Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Selçuk Gemicioğlu / Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi

**TÜRKİYE’DEKİ ULUSLARARASI ÖĞRENCİLER: GÖÇ YÖNLERİ ÖZELİNDE
BİR İNCELEME**

Dr. Öğr. Üyesi F. Bilge Kahraman / Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi

**BİRLEŞİK KRALLIK’TA GELİR VE TÜKETİM EŞİTSİZLİĞİNİN YAŞAM DÖNGÜ
MODELİ İLE ANALİZİ**

Prof. Dr. İsa Sağbaş / Afyon Kocatepe Üniversitesi



KONFERANS BİLDİRİ ÖZETLERİ

1. OTURUM

TOPLUMDAKİ EŞİTSİZLİKLERİ AÇIĞA ÇIKARMAK BAKIMINDAN DOĞAL AFETLER ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Dr. Öğr. Üyesi Gökhan Ak
İstanbul Topkapı Üniversitesi

Bu çalışmanın amacı; toplumdaki çeşitli çap ve boyuttaki eşitsizlikleri doğal afetlerin oluşumu ve bunların söz konusu sosyal eşitsizlik ve adaletsizlikleri çıkarma eğilim ve şekillerini incelemektir. Bu çalışmanın sorunsalı, doğal afetlerin toplumdaki zengin ve fakir arasındaki keskin eşitsizlikleri nasıl ortaya çıkardığını ve etkilerini azaltmak için neler yapılabileceğini irdelemektir. Kuraklık, sel, kasırga ve toprak kayması gibi doğal afetler, ölümlere, mülk hasarına ve sosyal çevrenin bozulmasına neden olabilen atmosferik, jeolojik ve hidrolojik kaynaklı felaket olaylarıdır. Bu açıdan, doğal afetler oldukça değişken olabilir ve yılda ortalama 60.000 insanı öldürebilir; bu da onları küresel ölümlerin %0,1'inden sorumlu kılar, ki bunlar sadece resmi rakamlardır. Dolayısıyla doğal afetlerin sıklık ve büyüklüğündeki artış, iklim değişikliğini özellikle ön plana çıkarır şekilde, birçok farklı düzeyde endişe vericidir. Zira doğal afetler, yalnızca sağlık, barınma, kamu güvenliği sorunlarını artırmakla kalmaz, aynı zamanda eğitim, gelir, cinsiyet, engellilik ve sosyal statü gibi alanlarda önceden var olan eşitsizlikleri de şiddetlendirir. Ancak doğal afetler, -doğal olarak- daha savunmasız ve kırılgan toplulukları orantısız bir şekilde etkiler ve de zamanla kıtasal, bölgesel, ülkeler ve toplumlar arası refah uçurumlarını doğrudan etkiler. Dolayısıyla, gerek devlet-içi, gerekse devletler arasındaki sosyo-ekonomik eşitsizlikleri azaltma ve ortadan kaldırma mücadelesi, BM 2030 gündeminin 10 numaralı sürdürülebilir kalkınma hedefinin önemli bir hedefi olarak belirlenmiştir. Bu çalışmanın muhtemel bulguları şu şekildedir. Çağımızın en büyük zorluklarından ikisi; artan servet eşitsizliğine ve doğal afet maliyetlerine nasıl tepki verdiğimiz ile sıkı sıkıya bağlantılıdır. Dünya üzerinde çok az yer doğal afetlerle bağımsızdır, bu da bizi afetlerden önce ve sonra nasıl hareket ettiğimizi yeniden düşünmeye teşvik etmektedir. Seller ve diğer doğal afetler genellikle hem zenginleri hem de fakirleri etkileyen büyük eşitleyiciler olarak görülür; ancak, iklim değişikliğinin kaynaklara sahip olanlar ve olmayanlar

arasındaki hâlihazırda var olan ayrımı artırma eğiliminde olduğu düşünülürse, gerçek bundan daha farklı olamaz. İklim değişikliği bir ülke içindeki eşitsizlikleri derinleştirdiği gibi, uluslararası ilişkileri de katmanlaştırmaktadır; zira bazı devletler hem diğerlerinden daha fazla tehdit altındadır hem de yoksul topluluklar doğal afet sorunuyla verimli bir şekilde başa çıkmak için daha az kaynağa sahiptir. Bu çalışma esas olarak nitel araştırma metodolojisini benimsemekte ve temel bilimsel araştırma yöntemleri olarak doküman analizi, içerik analizi ve yorumsamacılık kullanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Doğal Afet, Toplum, Eşitsizlik Konuları.

AFET SONRASI POLİTİKALAR VE OLUŞAN KIRILGANLIKLARIN ŞEKİLLENDİRDİĞİ AFETZEDE TANIMININ YAŞANAN DEPREMLER ÖRNEĞİNDE İNCELENMESİ

Dr. Öğr. Üyesi Nazan Cömert Baechler
Marmara Üniversitesi

Afetlerin yıkıcı ve dönüştürücü etkileri sadece fiziki çevrede sınırlı kalmayıp uzun zamana yayılan, derinleşen hatta kalıcı olabilen sosyal etkilere de neden olmaktadır. Zira afette zarar görebilme, afetin türü ve şiddetinin yanı sıra afet öncesi şartlar ve mevcut kırılganlıklara bağlı olarak ortaya çıkmaktadır. Afete ilişkin kurumsal cevap kapasitesinin yetersizliği ve afet sonrası politikaların sosyal etkiler göz ardı edilerek uygulanması bu kırılganlıkları daha da derinleştirmekte, mevcut eşitsizlikleri arttırmakta yeni eşitsizliklere neden olmaktadır. Bu açıdan bakıldığında yaşanan afetlerin görünür kıldığı tablonun iyi değerlendirilip mevcut afet risk yönetiminin iyileştirilmesi ve güçlendirilmesi için, afetin yarattığı yıkımının sebep ve sonuçlarının tahliline aynı zamanda afet sonrası dönemde devreye sokulan politika ve uygulamalarının orta ve uzun vadede yarattığı etki ve sonuçlarının da dahil edilmesi gereklidir. Afet risk yönetiminin her aşamasında yapılan planlama çalışmalarında devreye sokulacak politika uygulamalarının, ana öznesi olan afetzede tanımının ihtiyaç ve hak temelli, kapsayıcı bir yaklaşımla ele alınması afet sonrası yaşanabilecek olumsuz sosyal etkileri azaltmada önemli olduğu yaşanan afetlerle tecrübe edilmiştir.

Bu çalışma, mevzuat ve uygulamalara konu genel bir afetzede tanımından ziyade Türkiye’de özellikle bir dönüm noktası olarak değerlendirilen 1999 yılından bugüne yaşanan depremlerinin ardından uygulanan afet sonrası iyileştirme ve yeniden inşaya dönük mekân politikalarının yarattığı kırılganlıkların afetzede tanımını nasıl şekillendirip genişlettiğini ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: Afet, Kırılganlık, Afetzede, Afet Yönetimi, Afete Dirençlilik

EŞİTSİZLİKLER BAĞLAMINDA DEPREM SONRASI HATAY'DA TOPLUMSAL DAYANIKLILIK

Prof. Dr. Didem Danış
Galatasaray Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Cemil Yıldızcan
Galatasaray Üniversitesi

Arş. Gör. Aybala Ertekin
Galatasaray Üniversitesi

Afet sonrası toplumsal dayanıklılık araştırmaları, topluluk düzeyinde farklılaşan kırılabilirlik biçimleri ve dayanıklılık dinamiklerini açığa çıkarır; tarım özelinde ise tarımsal emeği tek biçimli olarak değil karmaşık bağımlılık ilişkilerinin ve çatışan çıkarların belirlediği çeşitlenmiş bir bütün olarak kavramaya çalışır (Epstein, vd. 2017). Bu bağlamda kırsal alanların sürdürülebilir kalkınmasının sağlanabilmesi için afet sonrasında toplulukların dayanıklılık kapasitelerine ve bu kapasiteyi ortaya çıkaran yerel topluluk deneyimlerine odaklanmak önemlidir (Imperiale & Vanclay, 2016).

Buradan hareketle bu bildiride Türkiye’de çok geniş bir coğrafyayı etkileyen depremlerin ardından Hatay’ı odağa alarak depremin bölgedeki etkilerini, toplumsal kırılabilirlik ve dayanıklılıklarını eşitsizlikler bağlamında ele alıyoruz. Ekonomik altyapısı tarım ve tarımsal sanayiye dayalı olan bu kenti çevreleyen sosyo-ekonomik ilişkilerin kır ve kent ilişkisini anlamak açısından da son derece stratejik bir alan olduğunu öne sürüyoruz. Bu bağlamda depremin ekonomik etkileri olduğu kadar toplumsal etkilerine de odaklanmanın ve buradaki toplulukların dayanıklılıklarının incelenmesini gerekli buluyoruz.

Hatay özelinde tarımsal faaliyet yürüten bireylerin ve grupların deprem sonrası kırılabilirlikleri ve dayanıklılıklarını incelemeyi amaçlayan çalışmamızda nitel yöntemin araçlarından faydalanılmaktadır. Çalışmanın ilk sahası Haziran 2023’te Antakya, Samandağ ve Kırıkhan ilçelerinde, kooperatifler, arazi sahipleri, tarım müdürlükleri, ziraat odası, tarım işçileri, dayanışma grupları, meslek örgütleri gibi aktörlerle yarı yapılandırılmış derinlemesine mülakat ve odak grup görüşmeleri ile gerçekleştirilmiştir.

Devam etmekte olan bu çalışmanın ilk bulguları ise şöyle sıralanabilir: Öncelikle, deprem var olan eşitsizlikleri derinleştirmiş ve yeni eşitsizlikler yaratmıştır. Kırsal evi olan kentlilerin sadece kentte evi olan ve deprem yüzünden bu mülkünü de kaybedenlere kıyasla daha dayanıklı olduğu; mülk sahiplerinin mülksüzlere kıyasla daha dayanıklı olduğu; yerli işçi statüsündeki emekçilerin ise mülteci emekçilere kıyasla daha dayanıklı oldukları tespit edilmiştir. Devletin depremin etkilerini ortadan kaldırmaya yönelik yardım ve çalışmaları ise toplumsal dayanıklılık biçimlerini doğru orantılı olarak etkilememekte; bu olanaklardan faydalanan grupları daha dirençli hale getirmemektedir. Öte yandan,

Deprem, altyapıların ve konut alanlarının tahrip olmasından kaynaklı olarak acil ve zorunlu göçler yaşanmasına neden olmasına rağmen zaten çok daha önce başlayan kırdan kopuşu hızlandırıcı etki yaratmamıştır. Hatta bunun aksine, tarım deprem sonrası en hızlı toparlanan faaliyetlerden biri olmuş, ancak buna işgücü açığı sorunu eşlik etmiştir. Deprem her ne kadar mevcut dayanışma ağlarının harekete geçmesine sebep olmuş ve yenilerini ortaya çıkarmış olsa da süreklilik olmadığı için afet sonrasında görülen bu girişimlerin etkisi kalıcı olmamıştır.

Anahtar Kelimeler: Deprem, Kır-Kent İlişkisi, Dayanıklılık, Tarım

2. OTURUM

AFET DÖNEMLERİNDE TÜRKİYE’DE GENÇLERİN EĞİTİME ERİŞİMİ VE FIRSAT EŞİTLİĞİNİN SAĞLANMASI

Dr. Öğr. Üyesi Buse Gönül
Eskişehir Osmangazi Üniversitesi

Prof. Dr. Oytun Meçik
Eskişehir Osmangazi Üniversitesi

Tarih boyunca ekonomik eşitsizlikleri, sosyal dışlanmayı ve temel kaynaklara erişimi kapsayan küresel eşitsizlikler, çoğunlukla sistemik önyargılar, politikalar ve toplumsal yapıların etkisiyle varlığını sürdürmüştür. Bu eşitsizlikler, zenginlik ve eğitim uçurumlarından sağlık hizmetlerine, fırsatlara ve temel insan haklarına farklı erişimlere kadar çeşitli şekillerde ortaya çıkmaktadır. Eşitsizlikler ister doğal ister insan kaynaklı olsun, küresel toplumlar üzerinde derin etkileri söz konusu olan afetlerin; ekosistemleri, ekonomileri ve altyapıları bozan, can kayıplarına ve yerinden edilmelere neden olan etkileri altında yaşanan anlık yıkımın ötesine uzanmakta, eşitsizlikleri artırmakta ve küresel ölçekte uyarlanabilir ve önleyici stratejilere olan ihtiyacı güçlü bir şekilde hissettirmektedir. Nitekim afetler eğitime erişimi önemli ölçüde kesintiye uğratmakta ve gençler için fırsat eşitliğini engellemekte, eğitimdeki eşitsizlikleri artırmakta ve uzun vadeli toplumsal gelişmeyi engellemektedir. Türkiye son yıllarda deprem gibi doğal afetlerden sosyo-politik çalkantılara kadar pek çok olumsuz gelişme ile karşı karşıya kalmıştır. Bu olaylar sıklıkla hayatın normallliğini bozmakta ve etkilenen birçok sektör arasında eğitim özellikle hassas bir alan olarak ortaya çıkmaktadır. Ülkenin geleceğinin temel dayanağı olan gençler, bu tür felaket dönemlerinde eğitim hayatlarının kesintiye uğramasından ötürü derin bir fırsat eşitsizliği ile karşılaşmaktadır. Zira bir toplumda eğitim, kişisel gelişim ve kariyer fırsatları üzerindeki rolünün ötesinde, toplumsal anlatıları şekillendirmede, eleştirel düşüncüyü geliştirmede ve yenilikçiliği teşvik etmede de etkili bir unsurdur.

Bu araştırmanın temel amacı, psikoloji ve iktisat bilimlerinin kesişiminde Türkiye’de afet dönemlerinde gençlerin eğitime erişimi ve fırsat eşitliğinin sağlanmasına yönelik stratejilerin belirlenmesidir. Türkiye’de afetlerin yarattığı zorlukların üstesinden gelmek, gençlerin eğitim haklarını korumaya yönelik çok yönlü bir yaklaşımı gerektirmektedir. İlk olarak, okullar için afetlere dayanıklı altyapıya

yapılacak yatırım, eğitim tesisleri üzerindeki öncül etkiyi hafifletebilecektir. Ek olarak hem kentsel hem de kırsal ortamlara göre uyarlanmış e-öğrenme platformlarının entegrasyonu, fiziksel katılımdan ödün verildiğinde bile eğitimin sürekliliğini sağlayacaktır. STK'lar ve uluslararası kuruluşlarla yapılan işbirlikçi çabalar, hızlı eğitim müdahalelerini kolaylaştırmak için gerekli kaynakları ve uzmanlığı sağlayabilecektir. Son olarak, afet dönemlerinde ve sonrasında öğrencilerin psikolojik refahını ele almak için travma bilgili psikoloji alanında eğitimcilerin yetiştirilmesine odaklanmak esastır. Afetler Türkiye'de eğitimin devamlılığı açısından önemli zorluklar teşkil ederken, aynı zamanda yeniden düşünme, yenilik yapma ve güçlendirme fırsatı da sunmaktadır. Gençler, kriz ve travma içeren durumlarda en kırılgan gruplardan birini oluşturmakla birlikte, aynı zamanda kendi haklarını koruma mücadelesinde aktif rol alarak katılımcı iyileştirmelerin de aktif bileşenleri olmalıdırlar. Bu kriz dönemlerinden öğrenilen dersler, toplumun yalnızca felaketlerden kurtulmakla kalmayıp felaket sonrasında da gelişen bir eğitim çerçevesine yönelmesine dair rehberlik sağlayabilecektir.

Anahtar Kelimeler: Afetlere Dayanıklılık, Eğitime Erişim, Sosyo-Ekonomik Eşitsizlikler

DOĞAL AFETLER VE TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTSİZLİĞİ: DEPREM BÖLGESİNDE KADIN OLMAK

Doç. Dr. Burak Başkan
Erzurum Teknik Üniversitesi

Doğal afetler, insanlığın büyük çaplı maddi ve manevi hasarlarından korunmak için yüzyıllardır çok çeşitli önlemler almak zorunda kaldığı, fakat buna rağmen büyük yıkımlarından tam anlamıyla kurtulamadığı doğa olaylarıdır. Depremler ise özellikle dünyanın belirli coğrafyalarında kitlesel yaşam kayıplarıyla, gündelik hayatın alt üst oluşuyla ve normale dönüşün çok uzun bir zaman almasıyla etkileri en şiddetli şekilde hissedilen doğal afetlerdendir. Toplumlarda gömülü olan eşitsizlikleri daha da şiddetlendiren depremler, hemen her toplumda görülebilen toplumsal cinsiyet eşitsizliği üzerinde de doğrudan bir etkiye sahiptir. Toplumsal cinsiyet rollerinin dezavantajlı bir konuma taşıdığı kadınlar, gerek deprem öncesi gerekse deprem sonrası süreçte erkeklerden farklı koşullarla karşı karşıya kalmakta ve farklı deneyimler yaşamaktadırlar.

Deprem öncesinde önemli bir kısmı ekonomik bağımsızlığını elde edememiş kadınlar, politik, sosyal ve ekonomik karar alma süreçlerinden uzak kalmakta, böylece erkekler tarafından tasarlanmış yerleşim yerlerinde, günlük yaşamla ilgili pek çok kararın erkeklerin egemenliğinde alındığı geleneksel ailelerin edilgen birer mensubu olarak depremi beklemektedirler. Deprem sonrası süreçte ise yine kamu politikalarının belirlenmesi ve afet yönetimi süreçlerinden uzak kalan kadınlar, kurtarılmayı ve yardım edilmeyi bekleyen birer nesneye dönüşmekte ve erkek özneliğini daha şiddetli bir şekilde tecrübe etmektedirler. Ev işlerini yerine getirme ve çocuk bakma gibi geleneksel toplumsal cinsiyet rolleri, deprem sonrasında bozulmuş ev yaşamının restorasyonu gibi önemli bir sorumluluğu da kadınların omuzlarına yüklemektedir. Bu restorasyon süreci ise ya hasarlı bir evde ya da çadır ve baraka gibi pek çok imkândan yoksun geçici barınma yerlerinde tecrübe edilmek zorundadır. Sağlıksız koşullarda geçirilen bu süreç, ciddi fiziksel ve psikolojik rahatsızlıkları beraberinde getirmekte ve pek çok kadın post-deprem travmasıyla yaşamını sürdürmek durumunda kalmaktadır. Dahası, önemli bir kısmı yeterli eğitim alamamış ve toplumsal ekonomik hayatta yeteri kadar yer bulamamış kadınlar, depremin ardından ihtiyaç duydukları toplumsal dayanışma ağlarından mahrum kalmakta ve eşlerinin toplumsal ilişkilerine ve statülerine daha da bağımlı hale gelmektedirler. Toplumsal dayanışma ağlarından mahrum kalma hali, birçok kadın için eş/partner şiddetine maruz kalma ihtimalini artırmaktadır.

Söz konusu deprem ve toplumsal cinsiyet eşitsizliği tartışmalarının ışığında bu çalışma, kadınların deprem öncesi ve deprem sonrası deneyimlerini anlamayı, bu deneyimlerin kadınlara has unsurlarını ve erkek deneyimlerinden farklılıklarını tespit etmeyi amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda

çalışmada, Şubat 2023'te Kahramanmaraş ve Gaziantep merkezli deprem deneyimini yaşamış kadınlara yönelik açık uçlu sorulardan oluşan mülakat uygulaması tercih edilecektir. Böylece çalışma, deprem deneyimi yaşamış kadınlara yönelik kamu politikalarına ve afet yönetimi planlamalarına yönelik akademik bir katkı sağlama amacını da taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal Eşitsizlik, Toplumsal Cinsiyet, Deprem

3. OTURUM

6 ŞUBAT FELAKETİNİN SİMÜLASYONA DÖNÜŞÜMÜ

Prof. Dr. Hacı Duran
İstanbul Aydın Üniversitesi

Deprem, sel, yangın, bulaşıcı hastalıklar, savaşlar ve bazı cinayetler; toplumların hafızasında kalıcı izler bırakır. Bu izleri, felaketi destanlaştıran şiirlerde, türkülerde, halk söylencelerinde, dikilen anıtlarda, felaketi temsilen kullanılan yer isimlerinde, gün isimlerinde ve tarihi dönem başlangıç ve bitişlerinde görmek mümkündür. Toplumların yaşadığı felaket; bu saydığım örnekler çerçevesinde söyleme dönüşür. Toplum hafızasında kuşaklar boyunca dolaşır. Böylece atalar ile torunlar tanımlanmış, efsaneleşmiş, korkunç izleri; bir kar gün, bir kara yer, olarak unutmada tekrarlar, o felaketi bir daha yaşamamak için, dini, toplumsal veya bilimsel diyebileceğimiz tedbirler alırlar.

Bu söylediğim durum, geleneksel toplum kültürlerinin tümünde bir gerçek olarak her zaman bulunurdu. Bundan dolayı, eski toplumun genç ve yeni kuşakları, dönemin geleneğine göre kurgulanmış önlemlerle kendilerini, toplumlarını komşularını felakete karşı koruma güdüsünü canlı tutarlardı. Felaketin geçtiği bölgeden geçtikleri zaman bir dua okurlardı. Ya da kötülüğe karşı büyü gibi yöntemlere başvururlardı. O bölgeyi acıları gösteren bir anıt olarak korurlardı. Bu anıt bir ağaç, bir taş veya bir yapı olabilirdi. Veya bir dere yatağı, sazlık bir alan veya bir dağın zirvesi bu işlevi görebilirdi.

Felaketi anıtlştırma süreci, modern dönemde değişikliğe uğradı. Bir acıyı anıtlştırma, öncelikle yerel bir bilgi ve söylem olmaktan çıktı, ulusallaştı. Bir felaketin ulusallaşması başlangıçta, bir toplumun kamuoyunu canlandırma, felaketzedelere yardım etme bakımından başarılı ve faydalı görülebilir. Bu durum felaketi yerel bir tecrübe olmaktan çıkardığı için, yerel gelenek, görenek ve bilgi ile destanlaştırılmadığı için uzun süreli kalıcı bir iz bırakmayabilir. Konu devlet arşivleri, hafızası ve planlaması bağlamına göre söyleme dönüşünce halkın ve toplumun acıyı ve felaketi anıtlştırması güdülerini kaybeder.

Günümüzde ise dijitalleşme ile birlikte, felaketler medyatik simülasyonlara dönüştürülüyor. Bu durum, felaketi felaket olmaktan çıkarabiliyor. Gerçek acıları saklıyor. Toplumun acılardan ibret alma ihtimalini azaltıyor. Tüketim toplumunun değerlerine kapılmış bir felaketzede kültürü ile bizi karşı karşıya bırakıyor. Bu tebliğde, Türkiye’de son birkaç yıldır, tekrarlanan felaketlerin neden hemen unutulduğunu, bu felaketlerden ibret alınma ihtimalinin azaldığını simülakr ve simülasyon kuramını temel alarak açıklamaya çalışacağım.

TÜRKİYE’DE AFET SONRASI İSTİHDAM POLİTİKALARI

Dr. Öğr. Üyesi Yahya Algül
Erzurum Teknik Üniversitesi

Depremler gibi doğal afetler, küresel düzeyde toplumlar üzerinde ciddi sonuçlara yol açabilen acil durumlardır. Türkiye’de özellikle 1999 yılı Gölçük ve 2023 yılı Kahramanmaraş merkezli deprem felaketlerinde acı şekilde tecrübe edildiği üzere bu türden afetler çok büyük can ve mal kaybı ile birlikte, afetzedeler için de meşakkatli bir toplumsal hayata yeniden entegre olma süreçlerini içermektedir. Gerekli politika önlemlerinin alınmaması halinde, tüm bu zorluklar depremden etkilenen bölgeler nezdinde hem sosyal hem de ekonomik bağlamda büyük eşitsizliklerin ortaya çıkmasına sebebiyet verebilmektedir. Bu eşitsizliklerin ortadan kaldırılması ve yaraların sarılması bağlamında arama kurtarma çalışmaları yanında acil gıda, giyim ve barınma desteği yaygın olarak uygulanan politikalardandır. Fakat, afet sonrası ilk etapta uygulanan bu politikalar yanında, afetlerden etkilenen bölgelerin yeniden inşası ve iktisadi canlılığın tekrardan oluşturulması bağlamında orta ve uzun vadeli istihdam politikalarının oluşturulması da önem arz etmektedir.

Afetler sonrasında hızlı ve tutarlı bir istihdam politikasının ilan edilememesi sadece afet bölgeleri için bir problem değildir, ayrıca diğer bölgeler için de önemli yapısal kırılganlıklara sebebiyet verebilen bir durumdur. Örneğin afetler sonrasında gerekli önlemlerin alınmaması durumunda afet bölgelerinden diğer bölgelere işsizlik sebebiyle yoğun göç yaşanabilmektedir. Bu göç akımları da diğer şehirlerde yetersiz alt yapı ve yetersiz barınma imkanları dolayısıyla enflasyonist eğilimler ve toplumsal kargaşaya sebep olabilmektedir. Dolayısıyla, afet sonrası istihdam politikalarının oluşturulması birden çok faktörün göz önüne alınması gereken zorlu bir süreçtir. Bu istihdam politikaları oluşturulurken emek piyasasının emek arz ve emek talep miktarları göz önüne alınmalıdır. Zira, emek arzı hem depremlerde yaşanan acı kayıplar hem de göç sebebiyle azalırken, emek talebi de sermaye stokundaki yıkımlar dolayısıyla azalabilmektedir. Ayrıca kamu yoğun istihdam politikaları kısa ve orta vadede olumlu olabilirken, orta ve uzun vadede ilgili bölgelerde özel sektör yatırımlarının yeterince gelişmemesine sebebiyet verebilecektir.

Bu çalışmada tüm bu kısıtlar göz önüne alınarak afet sonrası istihdam politikalarının neler olabileceği araştırılmaktadır. Ele alınan bu politika önerilerinden ilki ve çok kısa vadeli olanlarına bir örnek ise, bölgede afetlerden etkilenmeyen vatandaşlar yoluyla sıhhi temizlik, afet koordinasyonu, yardımların lojistik organizasyonu gibi alanlarda kamu hizmetlerinin sağlanması ve istihdam yaratılması olabilir. Ayrıca, daha orta ve uzun vadeli perspektifte ise afetlerden sağ kurtulan afetzedelerin yararlarının sarılabilmesi için afet destek programlarıyla ilgili vatandaşlara ulaşım, eğitim, psikolojik rehabilitasyon gibi alanlarda hizmet verilirken, çalışabilecek durumda olan vatandaşlara istihdam sağlanabilir. Ayrıca afet bölgelerinde tahrip olan alt yapının yeniden inşası için ilgili bölgelerden istihdam temin edilmesi

kaydıyla kamu eliyle yatırım programları belirlenebilir. Diğer yandan tüm bu istihdam politikalarına yönelik mesleki eğitim kursları ve işbaşı eğitim programları düzenlenebilir. Ayrıca, kamu kaynaklı istihdam politikaları yanında özel sektörün de ilgili alanlarda istihdam yaratması için sürdürülebilir teşvik sistemleri oluşturulabilir. Bu bağlamda istihdama yönelik vergi indirimleri, sigorta prim destekleri, ücretsiz veya sübvansiyonlu ticari ve sanayi arazisi temini gibi çeşitli destekler verilebilir. Bu çalışmada birkaç örneğini vermiş olduğumuz afet sonrası istihdam politikası önerileri Türkiye özelinde avantajlı ve dezavantajlı yönleriyle detaylı şekilde incelenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Afetler, Afet Politikaları, İstihdam Politikaları

DAYANIŞMA İLKESİ AÇISINDAN ULUSLARARASI HUKUK KOMİSYONU'NUN AFET DURUMLARINDA KİŞİLERİN KORUNMASI'NA İLİŞKİN TASLAK MADDELERİNİN İNCELENMESİ

Doç. Dr. Derya Aydın Okur
İstanbul Üniversitesi

Doğal afetler sebep olduğu can ve mal kayıplarıyla hem bireyler hem de devletler için yıkıcı boyutlarda olabilir. Afet sonrası hayatta kalanların sağlığı ve refahı tehlikeye girebileceği gibi devletlerin de belirli bir süre etkisiz kalması söz konusu olabilir. Devletler genellikle büyük doğal afetler öncesinde çok sınırlı bir ön uyarı imkanına sahiptir. Siyasi sınır tanımayan afetler zengin ya da fakir tüm devletleri olumsuz etkileyip yardıma muhtaç hale getirebilir. Büyük afetler dayanışma ruhunun da somutlaştığı zamanlardır.

Doğal afetlere müdahaleye yönelik evrensel düzeyde sistematik ve kapsamlı bir uluslararası düzenleme bulunmamaktadır. Uluslararası Afet Müdahale Hukuku ya da Uluslararası Afet Hukuku olarak anılan hukuk parçalı bir yapıdan ibarettir. Bölgesel düzenlemeler, çok taraflı ve ikili anlaşmalar, Kızıl Haç ve Kızılay gibi uzman kuruluşlar tarafından hazırlanan materyaller, hükümetler arası örgütler ve sivil toplum kuruluşları ile devletler arasında imzalanan mutabakat zabıtları ve genel merkez anlaşmaları gibi çok sayıda esnek hukuk düzenlemelerinden oluşur. İnsan hakları hukuku afetten etkilenen kişiler için de uygulanabilirliğini sürdürmekle birlikte, afetlerin yarattığı zorluklara odaklanan düzenlemeler değildirler. Uluslararası Afet Hukuku içerik olarak, silahlı çatışma dışındaki afet zamanlarında uluslararası afet müdahale faaliyetlerine erişim, kolaylaştırma, koordinasyon, kalite ve hesap verebilirlik konularında geçerli hukuki düzenlemeler ve ilkelerden oluşur.

Uluslararası Afet Hukuku'nun dağınık ve parçalı yapısını sistematik olarak bir araya getirecek çerçeve bir çalışma yapılması ihtiyacı bulunmaktaydı. Afet Durumlarında Kişilerin Korunmasına İlişkin Uluslararası Hukuk Komisyonu'nun Taslak Maddeleri, bu ihtiyacı gözeten, referans alınabilecek çerçeve bir tasarı olma amacıyla başlanan bir çalışmadır. Taslak maddelerin temel amacı, bir afetten etkilenen devletlerin kendi topraklarında veya yargı yetkileri ya da kontrolleri altındaki topraklarda bulunan kişilere ilişkin hak ve yükümlülükleri ile üçüncü devletlerin ve hükümetler arası kuruluşların, sivil toplum kuruluşlarının ve iş birliği yapabilecek konumdaki diğer kuruluşların hak ve yükümlülüklerini tanımlamak ve açıklığa kavuşturmadır.

Uluslararası Hukuk Komisyonu'nun taslak maddelere ilişkin çalışmasına başlangıç aşamasında yön vermesi düşünülen bir dizi ilke arasında uluslararası dayanışma ve iş birliği özellikle vurgulanmıştır. Ancak çalışmalar süresince devletin egemenliğine müdahale edilmesi endişesi uluslararası dayanışma

ve iş birliği ilkelerinin anlamlı bir şekilde taslak hükümlerde somutlaşmasına engel teşkil etmiştir. İş birliği ve dayanışma hem insanlar arasında hem de uluslar arasında temel ilkeler olarak kabul edilmiş olsa da taslak maddelerin son halinde afetlerin bireysel mağdurlarına yeterince odaklanılmamış; neredeyse yalnızca afetten etkilenen devlet ile yardım eden devletler ve kuruluşlar arasındaki yatay ilişkiler düzenlenmiştir.

Bu çalışmada Uluslararası Hukuk Komisyonu'nun taslak maddeleri özellikle dayanışma ilkesi perspektifinden eleştirel olarak incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Dayanışma, Uluslararası Hukuk, Afet

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİNE İLİŞKİN DANIŞMA GÖRÜŞÜ TALEBİNİN KÜRESEL GÜNEY ÜLKELERİ KONUSUNDA SÖYLEDİKLERİ

Dr. Öğr. Üyesi Mehtap Kaygusuz Akbay
İstanbul Üniversitesi

Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Antonio Guterres, Temmuz 2023'te artık "küresel kaynama çağının geldiğini" ilan etmiş¹ ve bir süre sonra (Eylül 2023'te) ise "iklim çöküşü başladı" ifadesini kullanmıştır². Dolayısıyla, iklim değişikliğinin gerektirdiği küresel iş birliğinin gerçekleştiğini, bu yöndeki çağrıların karşılık bulduğunu ve 1992'de kabul edilen Birleşmiş Milletler (BM) İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'nin hedefine ulaşıldığını söylemek mümkün görünmemektedir. Küresel Güney ve Küresel Kuzey olarak nitelendirilen ülkeler arasındaki iklim değişikliği ile mücadeleye ilişkin fikir ayrılıkları söz konusu iş birliği önündeki engellerden biri olarak görülmektedir. Ancak Küresel Güney- Küresel Kuzey ülkeleri arasındaki anlaşmazlıkların ötesinde, Küresel Güney ülkelerinin arasında dahi konuya ilişkin bir fikir birliği olduğunu söylemek oldukça zor görünmektedir. Oysa iklim değişikliğine en az katkıda bulunan, ancak bundan en çok etkilenen ülkeler Küresel Güney ülkeleridir. Dolayısıyla söz konusu ülkeler arasındaki iklim değişikliği ile mücadeleye ilişkin yaklaşım farklılıkları da ele alınması gereken konular arasındadır. Bu bağlamda, Birleşmiş Milletler Genel Kurulu tarafından kabul edilen "Devletlerin İklim Değişikliğine İlişkin Yükümlülükleri Konusunda Uluslararası Adalet Divanı'ndan Danışma Görüşü Talep Etme" kararının (77/276 sayılı karar)³ oldukça önemli bir örnek olduğu söylenebilir. 29 Mart 2023'te kabul edilen, Nisan 2023'te BM Genel Sekreteri Guterres'in mektubuyla birlikte BM'nin yargı organı Uluslararası Adalet Divanı'na yazılı olarak iletilen 77/276 sayılı karar iklim değişikliğinin etkilerinin çok yönlü tehdit oluşturacağını belirtmekte; gelişmekte olan ülkelerin iklim değişikliği karşısındaki kırılganlıklarını vurgulamaktadır. Söz konusu karar her ne kadar konsensusla kabul edilmiş olsa da karar taslağının hazırlanmasında aktif olarak yer alan (ve yer almayan) devletlerin yanı sıra kararın kabul edildiği oturumda söz alan devlet temsilcilerinin ve Avrupa Birliği Temsilcisi'nin (Olof Skoog) açıklamaları, sadece Küresel Güney ve Küresel Kuzey ülkeleri arasındaki değil aynı zamanda Küresel Güney ülkeleri arasındaki fikir ayrılıklarına dair birçok ipucu vermektedir. Mevcut çalışmada, söz konusu danışma görüşü talebinin kabul edildiği oturum tutanağına, taslak metne, kararın kendisine ve danışma görüşü talebinin uluslararası

- 1 UN News. (2023, 23 Temmuz). Hottest July ever signals 'era of global boiling has arrived' says UN chief. 07 Eylül 2023 tarihinde <https://news.un.org/en/story/2023/07/1139162#:~:text=Speaking%20at%20UN%20Headquarters%2C%20the,the%20worst%2C%E2%80%9D%20he%20said> adresinden erişildi. (Çeviriler, aksi belirtilmedikçe tarafımızca yapılmıştır).
- 2 UN. (2023, 6 Eylül). Climate breakdown has begun with hottest summer on record, secretary-general warns, calling on leaders to 'turn up the heat now' for climate solutions. <https://press.un.org/en/2023/sgsm21926.doc.htm>
- 3 Assemblée Générale Des Nations Unies. (2023, 5 Mart). A/RES/77/276. (Distr. générale: 4 avril 2023).

hukuk açısından ne ifade ettiğine odaklanılarak, Küresel Kuzey ülkelerinin iklim değişikliğinin gerektirdiği küresel iş birliğine yaklaşımları ile Küresel Güney ülkeleri arasında konuya ilişkin gerçek bir fikir birliğinin olup olmadığı tartışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: İklim Değişikliği, Küresel Güney, İş birliği

4. OTURUM

DAHA DA EŞİTSİZ!: TÜRKİYE’DE TÜKETİM EŞİTSİZLİĞİ⁴

Doç. Dr. Uğur Akkoç
Pamukkale Üniversitesi

Prof. Dr. Burça Kızılırmak
Ankara Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Selçuk Gemicioğlu
Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi

Mal ve hizmet tüketimi ekonomik refahın (well being) birincil bileşenidir ve aynı zamanda yaşam standardının göstergesidir. Her şey eşit olsa bile daha yüksek tüketim düzeyine sahip bir birey, daha düşük tüketim düzeyine sahip bir bireye göre daha yüksek ekonomik refah düzeyinde olarak değerlendirilmektedir. Refahın ölçümünde sıklıkla gelir ve servet dağılımı ölçü olarak kullanılsa da araştırmalar tüketimin daha iyi bir ölçüt olduğuna dair güçlü kanıtlar sunmaktadır. Tüketim eşitsizliği, piyasa sonrası dağılımının ardından enflasyon ve tüketim vergilerinin fiyatlar içerisindeki gömülü etkileri ayrıştırılarak hesaplanmaktadır ve bu açıdan değerlendirildiğinde üçüncül dağılım olarak ifade edilebilir. Bu çalışma, Türkiye’de tüketim eşitsizliğini ölçmeyi ve son yirmi yıldaki seyrini ayrıntılı biçimde incelemeyi amaçlamaktadır. Çalışmada Hanehalkı Bütçe Anketleri verisi kullanılarak çeşitli ölçütlerle hesaplanan tüketim eşitsizliği ve yıllar içerisindeki seyri sunulmaktadır. Çalışmanın iki katkısından söz edilebilir. Bunlardan ilki, Türkiye’de tüketim eşitsizliğinin alternatif ölçütlerle ve uzun dönemli ayrıntılı bir değerlendirmesi yapılmaktadır. İkinci olarak, hane düzeyinde farklılaşan enflasyonun ve dolaylı vergilerin fiyatlar kanalı ile tüketim üzerinde önemli bir etkisi bulunmaktadır. Türkiye’nin uzun bir yüksek enflasyon geçmişine sahip, ekonomik açıdan oldukça eşitsiz bir ülke olması iyi bir laboratuvar ortamı sunmaktadır. Bu çalışmada, ilk kez Türkiye’deki hanehalklarının karşı karşıya olduğu dolaylı vergi yükü hesaplanmıştır. Ardından, çalışmada önerilen yeni bir dekompozisyon yöntemi ile enflasyon eşitsizliğinin ve dolaylı vergi yüklerinin tüketim eşitsizliğine göreli katkıları yüzdesel olarak ölçülmüştür. Son olarak, çalışmanın önemli bir katkısı da Türkiye’de ekonomik eşitsizliklerin değişen doğasına ilişkindir. Çalışmada, son yirmi yıllık dönemde gelir ve tüketim eşitsizliğinin birbirini takip edip etmediği incelenmiştir. Bu kapsamda,

⁴ Bu çalışma, TÜBİTAK tarafından desteklenen 120K149 kodlu “Türkiye’de Fiyatlar ve Dolaylı Vergilerin Tüketim Eşitsizliğine Katkısı” projesinin bir çıktısıdır. Yazarlar, desteğinden ötürü TÜBİTAK’a teşekkürlerini sunmaktadır.

Türkiye’de gelir eşitsizliğinin yerini tüketim eşitsizliğine bıraktığı sonucuna ulaşılmıştır. Gelir dağılımında incelenen dönemde izlenen görece iyileşme ve sonrasındaki istikrarlı döneme karşın, son on yılda tüketim eşitsizliğine belirgin bir artış gözlenmektedir. Dolayısıyla, yalnızca gelir dağılımı ölçütleri dikkate alınarak ekonomik refah ve bölüşüme dair yapılan iktisadi ve sosyal çıkarımların, hanelerin en önemli refah göstergesi olan tüketimdeki artan eşitsizliği gözden kaçırmaması nedeniyle isabetli olmayacağı sonucuna ulaşılmaktadır. Ayrıca, dolaylı vergi rejimindeki değişikliklerin ima ettiği genişletici ve geleneksel olmayan maliye politikası uygulamaları, yüksek enflasyon ortamı ve emtia fiyatlarında artışa neden olan para politikasının tüketim eşitsizliğinin artışında önemli role sahip olduğu değerlendirilmektedir.

TÜRKİYE'DEKİ ULUSLARARASI ÖĞRENCİLER: GÖÇ YÖNLERİ ÖZELİNDE BİR İNCELEME

Dr. Öğr. Üyesi F. Bilge Kahraman
Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi

Eğitim amacıyla yapılan göçler, son dönemdeki uluslararası göç hareketlerinin önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Uluslararası kuruluşların yayınladıkları istatistikler eğitim amacıyla göç edenlerin sayısının her geçen yıl arttığını ve bu hareketlerin büyük oranda Birleşik Krallık, Amerika Birleşik Devletleri, Kanada, Avustralya gibi İngilizce konuşulan gelişmiş Kuzey ülkelerine doğru yöneldiğini göstermektedir. Yüksek kaliteli eğitime erişmek, köken ülkede öğretilmeyen becerileri edinmek, eğitim ile daha yüksek getiri sağlayan işgücü piyasalarına girmek gibi nedenlerle çok sayıda göçmen eğitim için bu ülkelere yönelmektedir. Kısacası gelişmiş Kuzey ülkeleri uzun yıllardır farklı amaçlar için olduğu gibi eğitim için de hedef ülke konumundadır.

Buna karşın, istatistikler ve uluslararası öğrenciler üzerine yapılan akademik çalışmalar özellikle son on yılda yüksek öğrenim konusunda gelişmiş Kuzey ülkeleri dışında yeni bölgesel merkezlerin ve hedef ülkelerin ortaya çıktığına işaret etmektedir. Çin, Brezilya, Meksika, Güney Afrika gibi ülkelerin yanı sıra, Türkiye de eğitim amacıyla gittikçe daha fazla öğrencinin göç ettiği bir ülkeye dönüşmüştür. Eğitim konusunda hedef ülkeye dönüşen Güney ülkeleri büyük ölçüde kendileri gibi gelişmekte olan Güney ülkelerinden öğrenci göçü almakta, bu da eğitim konusunda Güney-Kuzey güzergahına alternatif olarak Güney-Güney öğrenci göçlerini ortaya çıkarmaktadır.

Bu gelişmeler ışığında bu çalışma, son dönemde eğitim amacıyla Türkiye'ye yönelen uluslararası öğrencileri konu edinmektedir. Çalışma Türkiye'ye yönelik öğrenci göçünün temel dinamiklerini göç yönlerini de dikkate alarak incelemeyi amaçlamaktadır. Bu amaçla, literatür taraması yapılarak ilgili kurumların raporları ve istatistikleri incelenmiş, konuyla ilgili daha önce yapılmış çalışmalardan yararlanılmıştır. İkincil kaynakların yanı sıra, konuyla ilgili ayrıntılı bilgi toplamak için, nitel yöntemlerden yararlanılarak, Türkiye'ye yükseköğrenim görmek amacıyla gelmiş ve öğrenci ikamet izni ile kalan 18 göçmenle bir alan araştırması yapılmıştır. Ayrıca Uluslararası Öğrenci Derneği Federasyonundan bir kişi ile de görüşülmüş ve Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı'ndan yazılı olarak bilgi alınmıştır. Araştırma sonucunda Türkiye'nin uluslararası öğrencileri çekme konusundaki dinamiklerin, gelişmiş Kuzey ülkelerinden farklı olduğu ortaya çıkmıştır.

Anahtar Kelimeler: Uluslararası Göçler, Öğrenci Göçü, Göç Yönleri

BİRLEŞİK KRALLIK'TA GELİR VE TÜKETİM EŞİTSİZLİĞİNİN YAŞAM DÖNGÜ MODELİ İLE ANALİZİ⁵

Prof. Dr. İsa Sağbaş
Afyon Kocatepe Üniversitesi

Kişinin gelir, harcama ve tüketimlerinin yaşam süresini gösteren zaman çizgisi boyunca farklı olduğunu vurgulayan model, yaşam döngü modeli (life cycle model) olarak adlandırılır. Yaşam döngü modeli üzerine öncü çalışmalar Modigliani ve Brumberg (1954), Ando ve Modigliani'nin (1963) çalışmaları kabul edilmektedir. Yaşam döngü modeline göre bireylerin yaşam boyu gelirlerini, yaşamları süresince gereksinimlerine göre dağıttıkları kabul edilmektedir. İnsanların geliri ve tüketimi, yaşam döngülerinin hangi aşamasına ulaştıklarına bağlı olarak değişmektedir. Yaşam Döngü Modelinde cari tüketimin yaşam boyu gelirle orantılı olduğu ve cari tüketimin hem mevcut hem de yaşam boyu gelire bağlı olduğu varsayılmaktadır. Bu kapsamda bu çalışmada, Birleşik Krallık verisi kullanarak yaşam döngüleri ile gelir/tüketim eşitsizliği arasındaki ilişkinin incelenmesi amaçlanmıştır.

Çalışmada yaş grupları için gelir ve tüketim eşitsizlikleri, Birleşik Krallık 2016/2017 yılı Hanehalkı Yaşam Maliyeti ve Gıda veri seti kullanılarak hesaplanmıştır. Gini katsayısı, Atkinson endeksi ve Theil endeksinin yanı sıra Çarpıklık ve Basıklık göstergelerinden yararlanılmıştır. Bulgular, 50-59 yaş grubunun en fazla gelir ve tüketim eşitsizliğine sahip olduğunu göstermektedir. 20-29 yaş grubunda gelir eşitliğinin en fazla; 60-69 yaş grubunda tüketim eşitliğinin en fazla olduğu gözlenmiştir. Çarpıklık göstergesi 40-49 ve 30-39 yaş gruplarının en simetrik gelir ve tüketim eşitlik dağılımına sahip olduğunu göstermektedir. Çarpıklık göstergesi, 70+ yaş grubunun en fazla asimetric gelir eşitsizliğine; 40-49 yaş grubunun en fazla asimetric tüketim eşitsizliğine sahip olduğunu göstermektedir. Basıklık göstergesi 70+ yaş grubunun en yoğun gelir eşitsizliğine; 40-49 yaş grubunun en yoğun tüketim eşitsizliğine sahip olduğunu göstermektedir. Yaşam döngü modeli analizi, ekonomik eşitsizliklerin incelenmesine yeni bir bakış açısı getirmektedir. Bu çalışmanın ampirik bulguları, ekonomik eşitsizlik türlerinden gelir ve tüketim eşit(siz)liğinin yaş gruplarına göre nicel, simetri ve yoğunluk açısından farklılık gösterdiğini teyit etmektedir. Yaşam döngü modeli yaklaşımının bulguları ekonomik eşitsizliklerin azaltılmasına yönelik kamu politikası yapımında yeni bir yön gösterici olarak kullanılabilir.

5 Bu çalışma TÜBİTAK 2219 programı bursu ile Londra Brunel Üniversitesi'nin olanakları kullanılarak gerçekleştirilmiştir.

